

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ภาษาเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละเผ่าพันธุ์รักษาสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างของภาษาที่ใช้พูดจากัน บทเพลงพื้นถิ่นนิทานพื้นบ้านตำนาน ตลอดจนบันทึกทางวรรณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องด้วยภาษาเป็นสื่อเชื่อมถ้อยความนึกคิดทัศนคติ ความเชื่อถือศรัทธา ตลอดจนภูมิปัญญาในการดำรงวิถีชีวิต

คนไทยทุกภูมิภาคมีวัฒนธรรมในการใช้ถ้อยคำภาษาที่เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคลในระดับต่าง ๆ เช่น ภาษาสื่อสาร ภาษาสั่งสอน ภาษาภาษิต คติพจน์ ตลอดจนภาษาสร้างสรรค์ในวรรณคดี ซึ่งมีทั้งวรรณกรรมในกระบวนการสร้างสรรค์ใหม่ และการยืมศัพท์มาปรับเปลี่ยนอักขรวิธีและเสียงเพื่อให้สามารถออกเสียงได้สะดวกโดยเฉพาะในภูมิภาคอีสานซึ่งประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาไทย-ลาว อันเป็นภาษาดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์และเมื่อได้รับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นหลักยึดแห่งความเชื่อถือศรัทธา ชาวอีสานจึงรับทั้งรูปแบบภาษาจากภาษาบาลีและสันสกฤตมาปรับเปลี่ยนใช้กับสำเนียงภาษาอีสาน เพื่อความสะดวกและเพราะความเคยชินในการออกเสียงจึงพบว่า คำในวรรณคดีอีสานเกือบทุกเรื่องมีคำภาษาบาลีและสันสกฤตปรากฏอยู่

ผู้วิจัยเป็นชาวอีสาน มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน ได้คลุกคลีอยู่กับการใช้ภาษาถิ่นอีสานมานานเมื่อได้เข้ามาศึกษาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤตในภาควิชาภาษาตะวันออกคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พบสิ่งที่น่าสนใจ คือ ภาษาถิ่นอีสานบางคำมีเสียงคล้ายกับภาษาบาลีและสันสกฤต อีกทั้งความหมายก็ตรงกัน แต่ก็มีคำภาษาบาลีและสันสกฤตอีกจำนวนหนึ่งที่รับมาใช้ในภาษาถิ่นอีสาน โดยเฉพาะในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนิทานและคำสอน มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเสียงและความหมาย การเปลี่ยนแปลงนี้ บางส่วนมีเค้าของศัพท์เดิมพอที่จะสังเกตเห็นได้ทั้งด้านเสียงและความหมาย แต่บางส่วนก็เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงจนไม่มีเค้าเดิมเหลืออยู่ ฉะนั้น จึงควรที่จะศึกษาวิเคราะห์ระบบการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเสียงและความหมาย

ของคำภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ตลอดจนเปรียบเทียบคำภาษาบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนิทานและคำสอนกับคำบาลีและสันสกฤตมาตรฐาน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน อันจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาคำบาลีและสันสกฤตในภาษาถิ่นอื่น ๆ อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อเปรียบเทียบคำบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนิทานและคำสอนกับคำบาลีและสันสกฤตมาตรฐาน
๒. เพื่อวิเคราะห์ขอบเขตและเหตุผลของความเปลี่ยนแปลงของคำบาลีและสันสกฤตที่เกิดขึ้น กับในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนิทานและคำสอน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนิทานและคำสอนเป็นหนังสือจำนวน ๑๑ เรื่อง ดังต่อไปนี้

๑. นางผมหอม เป็นนิทานพื้นบ้าน ว่าด้วยเรื่องหญิงสาวผู้มีบิดาเป็นพญาช่างสาร นางได้นำเอาเส้นผมของตัวเอง ที่มีกลิ่นหอมใส่ในผอบแล้วลอยไปตามกระแสน้ำ เพื่อเสี่ยงทายหาเนื้อคู่ บังเอิญผอบนั้นลอยผ่านมาถึงเมืองของเจ้าชายหนุ่มองค์หนึ่ง เมื่อเจ้าชายได้พบผอบก็เกิดความเสนาหาอยากพบเจ้าของเส้นผม จึงได้ออกติดตามหาจนพบนางผมหอมและได้อภิเษกสมรสเป็นสามีภรรยากันในที่สุด

๒. สังข์ศิลป์ชัย เป็นนิทานพื้นบ้าน ว่าด้วยเรื่องท้าวศิลป์ชัย ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องติดตามหาอาน้องสาวของบิดาที่ถูกยักษ์ลักพาตัวไป ในระหว่างทางได้ต่อสู้กับสัตว์ร้ายและยักษ์หลายครั้ง และได้ชัยชนะทุกครั้ง ในที่สุดได้พบกับอาน้องสาวและนำกลับมาสู่พระนครตามความประสงค์ของบิดา

๓. ท้าวฮุ่งหรือเจือง เป็นวรรณคดีประเภทมหากาพย์ กล่าวถึงวีรประวัติของวีรบุรุษลุ่มน้ำโขงนามว่า "ท้าวฮุ่งหรือเจือง" ซึ่งเป็นกษัตริย์ผู้สามารถในการรบ ได้ขยายอาณาจักร

ครอบคลุมไปถึงอาณาจักรล้านช้างและอาณาจักรจามคือเวียดนามในปัจจุบัน ในที่สุดพระองค์สิ้นพระชนม์ในสนามรบอย่างกล้าหาญที่เมืองแมนตาทอกชอกตายน

๔.มหาชาติล้านวนอีสาน เป็นวรรณกรรมล้านวนเทศน์ ว่าด้วยเรื่องการเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรของพระพุทธองค์ เนื้อความเหมือนกับมหาเวสสันดรชาดกของภาคกลางโดยทั่วไป

๕.มัลลย์หมื่น เป็นวรรณกรรมล้านวนเทศน์ ว่าด้วยเรื่องของพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อพระเทพมัลลย์ เป็นผู้มีฤทธิ์สามารถเข้าฌานแล้วเหาะขึ้นไปในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อนำดอกบัวไปบูชาพระเกศจุฬามณี ณ ที่นี้ ท่านได้พบกับเทพบุตรผู้มีนางเทพธิดาเป็นบริวารนับหมื่น จึงสอบถามถึงบุพกรรมของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดาเหล่านั้นอันเป็นเหตุได้มาซึ่งความเป็นเทพบุตรเทพธิดาและทิพย์วิมาน

๖.มัลลย์แสน เป็นวรรณกรรมล้านวนเทศน์ เนื้อเรื่องเหมือนกับมัลลย์หมื่น แต่เทพบุตรที่ท่านสอบถามเป็นผู้มียศศักดิ์สูงกว่า มีบริวารนับแสนและมีรายละเอียดมากกว่า

๗.สีหนต์มโนราห์ เป็นนิทานชาดก มีใจความเหมือนกับเรื่องพระสุนทรนางมโนห์ราของภาคกลาง

๘.สุทนต์ชาดา เป็นนิทานชาดก เนื้อเรื่องเหมือนกับสีหนต์มโนราห์แต่รายละเอียดและสำนวนแตกต่างกัน

๙.สุพรมโมกษา เป็นนิทานชาดก ว่าด้วยเรื่องท้าวสุพรมโมกษาบุรุษยากไร้ ผู้มีความกตัญญูและเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดา แม้ว่าบิดาจะล่วงลับไปแล้วก็ปฏิบัติตามคำสั่งของบิดาอย่างเคร่งครัด จนกระทั่งพระอินทร์เห็นความดีได้ส่งนางไข่มุกมาเป็นภรรยา ฝ่ายพระราชาทราบกิตติศัพท์ความงามของนางไข่มุก ประสงค์อยากจะได้นางมาเป็นนางสนม จึงหาทางกลั่นแกล้งสุพรมโมกษาผู้เป็นสามีทุกวิถีทาง แต่ธรรมะย่อมชนะอธรรม ในที่สุดสุพรมโมกษาก็สามารถเอาชนะศัตรูได้ด้วยความช่วยเหลือของนางไข่มุก

๑๐. เสียวสวาด เป็นนิทานคำสอน ว่าด้วยเรื่องชายหนุ่มลูกพ่อค้าชื่อเสียวสวาด ซึ่งมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีโอกาสได้รับใช้พระราชอาชญาผู้หลงผิดจนสามารถทำให้พระราชอาชญา กลับใจ กลายเป็นพระราชอาชญาผู้ทรงธรรม และเสียวสวาดได้เป็นราชบัณฑิตในราชสำนักในเวลาต่อมา

๑๑. พญาค่างอง (สอนไพร่) เป็นนิทานคำสอน ว่าด้วยเรื่องของพระยาค่างองผู้ เป็นหัวหน้าปกครอง ได้อบรมสั่งสอนคนในภายใต้ปกครองให้รู้จักหน้าที่ที่พึงปฏิบัติตลอดจน คุณธรรมและการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น สอนเสนาอำมาตย์ให้รู้จักจารีตประเพณีและการ ปกครอง สอนราษฎรให้รู้จักการประกอบอาชีพต่าง ๆ และสอนสามัญภรรยาให้รู้จักการครองรักครอง เรือน เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. คัดเลือกวรรณกรรมที่จะนำมาศึกษาโดยวิธีสุ่มตัวอย่างตามลักษณะของวรรณคดี
๒. ศึกษาอักษรวิธีที่ใช้เขียนวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน
๓. นำคำศัพท์บาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน

ประเภทนิทานและคำสอนทุกคำมาศึกษาวิจัย

๔. ค้นหาความหมายของคำศัพท์บาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่น อีสานประเภทนิทานและคำสอน จากพจนานุกรมทั้งฉบับภาษาถิ่นฉบับภาษาไทย และฉบับภาษา บาลีและสันสกฤต

๕. เปรียบเทียบคำศัพท์บาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ประเภทนิทานและคำสอนทั้งด้านเสียงและความหมายกับคำศัพท์ในภาษาบาลีและสันสกฤต

๖. ศึกษาวิเคราะห์ทั้งด้านเสียงและความหมายของคำภาษาบาลีและสันสกฤต และภาษาถิ่นอีสานจากข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนิทานและคำสอน

๗. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สมมติฐาน

คำภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนิทานและคำสอน มีลักษณะทางเสียงและความหมายต่างจากคำบาลีและสันสกฤตมาตรฐาน เพราะอิทธิพลของภาษา ถิ่นอีสาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างของคำบาลีและสันสกฤตและภาษาถิ่นอีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน กับคำบาลีและสันสกฤตมาตรฐาน
๒. เป็นแนวทางการศึกษาคำบาลีและสันสกฤตในภาษาถิ่นอื่น ๆ อีกด้วย